

ZENESZÓVAL ÜNNEPELTÜK 5784 PURIMJÁT

EMLÉKEZÜNK

„...a 90-es években Komáromban is jártak, 2010-ben a szentföldi kirándulásunk során a Komáromi Zsidó Hitközség csoportja felkereste...”

2

PURIM 5784

„Eszter könyvét, a Megilát dr. Kurucz Ákos rabbi olvasta fel, Hámán nevének elhangzásakor élénk kereplőhang és trombitaszó üzte el a gonoszt.”

3

IRODALOM

„A díjaktól ugyan nem lesz jobb szakmájában egyetlen díjazott sem, mégis fontos visszajelzés minden díj arra vonatkozóan, hogy...”

4

Villányi Tibor Győr díszpolgára

„Villányi Tibor, a Győri Zsidó Hitközség elnöke „a győri egyházi létesítmények és emlékhelyek megőrzésében, működtetésében vállalt, maradandó értéket teremtő munkája, valamint a történelmi hagyományok és szellemiség ápolása terén végzett példaértékű tevékenysége elismeréseként” kapta meg Győr Megyei Jogú Város Díszpolgára címet Győr Önkormányzatának Közgyűlésétől.” – forrás: www.akibic.hu

A komáromi közösség nevében ezúton gratulálunk. Mazl Tov!

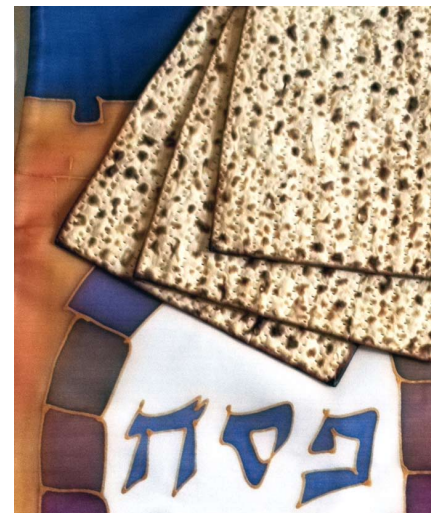
Széder este

A Komáromi Zsidó Hitközség idén is megrendezi hagyományos széder estjét, melyre **2024. április 22-én**, hétfőn (első széder) 18:00-tól kerül sor a Menházban Riszovannij Mihály vezetésével. A kóser vacsorát Budapestről biztosítjuk.

Beszélgetés a Holokausztról

Tényleg sorsszerű volt a magyarországi zsidók tragédiája? Milyen utak vezettek a haláltáborokba? Hogy válhatott valakiből túlélő, kollaboráns vagy épp ellenálló és ki vált antiszemitából embermentővé? Kit terhel a fő felelősség a magyarországi eseményekért? Történhetett volna-e másként? Ma mit tudunk és mit nem a történelekről? Hány magyar áldozata volt a holokausztnak és igaz-e, hogy Auschwitz a legnagyobb magyar temető? Hatnak-e még ma is a történelem és hol tart ma a feldolgozás folyamata? A nyolcvan éve kezdődött gettósítás apropóján a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapján beszélgetünk a téma két ismert kutatójával a Kikötő – Polgári Szalon 2024. április közepi rendezvényén.

Vendégek: Huhák Heléna, történész, tudományos munkatárs (Bölcsészettudományi Kutatóközpont) és Szécsényi András történész, tudományos kutató (Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára), a Betekintő főszerkesztője. Házigazda: Bódók Gergely, történész. Időpont: **április 16., kedd 18:00.** Helyszín: **Rév – Magyar Kultúra Háza, Tiszti Pavilon, Komárom.**

Szomorú hír Cfátról

Február végén érkezett Észak-Izraelből a szomorú hír, életének 94 évében elhunyt Lusztig Éva (Chava), a magyar nyelvterület-ről származó zsidóság cfáti emlékmúzeumának, a magyar zsidók egyik legfontosabb gyűjteményének a társalapítója. Férjével, a néhány éve elhunyt Lusztig Yoseffal, a 90-es években Komáromban is jártak, 2010-ben a szentföldi kirándulásunk során a Komáromi Zsidó Hitközség csoportja felkereste cfáti „ékszerdobozukat”.

Fotó: fotolexikon

„Lusztig Éva 1987-ben határozta el nyolc éve elhunyt férjével, hogy létrehozzák a magyarajkú, magyar kultúrájú zsidóság emlékmúzeumát az észak-izraeli Cfát városban. Felhívásukra a világ számos pontjáról gazdag tárgyi és levéltári anyagot kaptak, amelynek a bemutatására a cfáti városháza melletti épületben 1990-ben megnyitották az emlékmúzeumot. Ez azután látogatók ezreit vonzotta évente, és fontos helye lett a világ legkülönbözőbb pontjain élő magyar zsidóknak. Lusztig Éva 1930-ban született Budapesten egy orvosházaspár gyermekeként. Gimnazista volt, amikor a nyilas uralom idején, 1944 novemberében szüleit elhurcolták, és soha többé nem látta őket. Őt öccsével együtt a budapesti gettóba vitték, ahol embertelen körülmények között éltek a főváros felszabadulásáig. A háború után csatlakozott a Dror-Habonim nevű cionista ifjúsági mozgalomhoz, amelyben megismerkedett leendő férjével, a mozgalom oktatójával. Olaszországon keresztül kivándoroltak Izraelbe, ahová az ország megalapításának napján, 1948. május 14-én érkeztek meg. Először részt vettek a Beit Haemek nevű kibuc megalapításában, majd Cfáton telepedtek le, ahol mindketten pedagógusként dolgoztak nyugdíjba vonulásukig. Nyugdíjasként a magyar zsidóság emlékét ápoló múzeum létrehozásáért, majd fejlesztéséért és működéséért tevékenykedtek.”

A Hitközségi Híradó szerkesztői több alkalommal keresték fel a hiánypótló intézményt, ahol évekként ezelőtt egy hosszabb konferencián is részt vettek, illetve a Menház zsinagógájának felújításakor egy tetőcserép került a múzeum gyűjteményébe hitközségünkötől. Chava kedvességét, történeteit, tenni akarását a magyarajkú zsidó közösségért sosem feledjük! Búcsúunk lapunk Olvasójától, a család gyászában osztozunk!

**a Komáromi Zsidó Hitközség vezetősége,
a Hitközségi Híradó szerkesztői**

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Saláth Magda, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomatás:** Nec-arte Kft., Komárom, **a KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A KZSH-t, a Shalom klubot és a HH-t támogatták: Balázs Lilla, Boček Péter (Kassa), Megó Mária, Kornélia Müllerová (Taksony) és anonimitásukat kérő adományozók. Köszönjük!

A Komenský utcai szlovák tanítási nyelvű alapiskola diákcsoportja egy egész délelőttöt töltött a Menházban, új projektjük keretében a komáromi botlatókövek nyomában kutatnak tanárjuk Jozef Makovník vezetésével.

A KZSH ismét bekapcsolódik a Komáromi Napok rendezvénysorozatba. Terveink szerint április 28-án, vasárnap 14-16 óráig minden érdeklődő számára nyitott kapuk napját tartunk a Menházban.

A Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége vezetősége április 10-én Trencsénben tartja soros ülését.

Szarvas 2024: A szlovákiai gyermekek részére idén július 14-26-ig nyílik lehetőség a szarvasi táborozásra. Az érdeklődőket kérjük, hogy jelentkezzenek a kile@menhaz.sk címen. Örömlenénk, ha sok év kihagyás után ismét lenne komáromi résztvevője az egyedülálló nyári tábornak.

Március 15. alkalmából Balassagyarmat Város Önkormányzata a Kertész István Alapítvány részére Balassagyarmat Közösségéért díját adományozta. Az elismerést Bauer József, a hitközség elnöke vette át! Gratulálunk!

Támogatóink / naši sponzori:

**KULT
MINOR**

FOND NA PODPORU KULTURY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Purim a Menházban

Március 24-én délután 14 órára vidám ünnepi díszbe öltözött a Menház Wallenstein Zoltán terme. Az 5784. zsinagógai esztendő

purimját ismét közösen ünnepeltük a Shalom klubban. A megjelenteket Paszternák Tamás, a Komáromi Zsidó Hitközség koordináto-

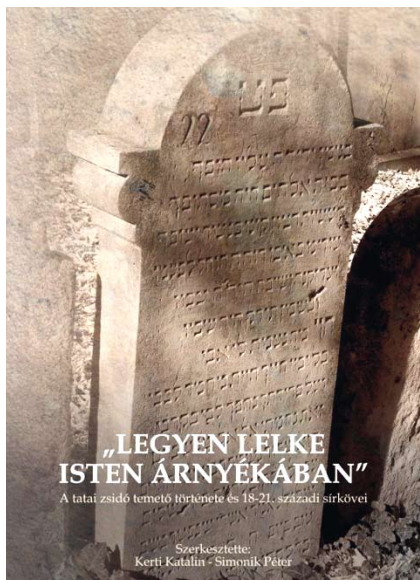

ra köszöntötte, a rendezvényt megtisztelte a jelenlétével Keszegh Béla polgármester is.

Eszter könyvét, a Megilát dr. Kurucz Ákos rabbi olvasta fel, Hámán nevének elhangzásakor élénk kereplőhang és trombitaszó ütötte el a gonoszt. Majd a Debrecen Dixieland Jazz Band fergeteges koncertje következett, mely ötvözte a tradicionális zsidó dallamokat és a jazz elemeit. A kevésbé ismert és a közkedvelt dalokat együtt énekelte a közönség a fellépőkkel. Az ünnep hagyományait és üzenetét a rabbi úr tolmácsolta vetítettképes előadásában. Az asztalokról nem hiányozhattak a budapesti kóser finom falatok, a szendvicsek mellett ünnepi sütemények is várták a vendégeket. Hagyományainkat követve sor került a tombolára, melyet Paszternák András vezetett. Ezúton mondunk köszönetet Deák Andreának a koncert szervezésében nyújtott segítségért, valamint mindazoknak, akik a program lebonyolításában közreműködtek!

PA

„Legyen lelke Isten árnyékában” Könyvbemutató

Nagyszerű könyvbemutatóra került sor 2024. február 19-én, hétfőn, 16 órai kezdettel a Tatán, a Piarista Rendházban, amely az interneten is követhető volt. A bemutató (online) moderátora dr. Bányai Viktória, a kötet lektora, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet tudományos főmunkatársa volt. Az e-könyv és mellékletei innen tölthetők le ingyenesen: <https://mzsvktata.hu/a-tatai-zsido-temeto>

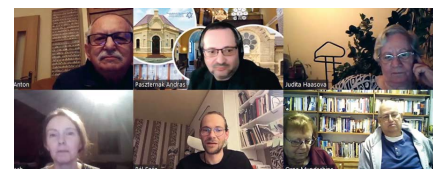
Köszöntőt mondott Michl József, Tata város polgármestere, majd „A Goldberger Alapítvány és a tatai zsidó temető” címmel Kerti Katalin szólt. Ezt követte dr. Bányai Viktória rövid áttekintése a temető kutatások tudományos értékéről, a hazai tapasztalatokról. A tatai zsidó temető történetét és 18-20. századi sírfeliratait feldolgozó projekt célja és

eredményei, a kötet felépítése, a tatai zsidó temető története címmel dr. Simonik Péter, egyetemi docenst (Széchenyi István Egyetem) hallhattuk. Goldberger Izidor leiratainak fordításáról és a fellelt szövegek jellemzőiről dr. Mislovics Erzsébet, egyetemi adjunktus (Szegei Tudományegyetem) tartott érdekes beszámolót. A kutatás során azonosított 18. századi sírkövek és azok jellemzőinek bemutatása dr. Balogh István egyetemi adjunktus (Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem) feladata volt. A temetőről készített adatbázis felépítését és használatát dr. Simonik Péter vázolta. A temetői adatbázis helye és lehetséges szerepe a tudományos kutatásokban címmel dr. Balogh István tartott összefoglalót.

Ezt követően kérdéseket tehetek fel a résztvevők, majd a tartalmas program végén Rigó Balázs alpolgármester mondott zárszót. Az online eseményen részt vett Pasternák Antal, a KZSH elnöke is.

Ajvé! Ajve! #57 Száz Pál volt a vendégünk

Március 26-án kedden este került sor a Komáromi Zsidó Hitközség online klubjának soron következő rendezvényére. Paszternák András házigazda köszöntötte a régiókból, Nyugat-Európából, Izraelel és Amerikából bejelentkező klubtagokat. Száz Pál író, irodalomtörténész, egyetemi oktató, a nemrégiben kapott Schweitzer-díj apropóján kérdeztük kutatásairól, könyveiről, hallhattunk vágsellyei, peredi gyökereiről, megismerkedéséről a haszid irodalommal, az irodalomtudomány művelésének mindennapjairól. A beszélgetést, melynek lendülete mindenkit magával ragadott, élénk diskurzus követte. A jó hangulatú este során megismerhettük a Pozsonyban dolgozó szakembert, akinek munkásságára a jövőben is érdemes lesz figyelni. A hivatalos programot követően megvitattuk az elmúlt hetek történéseit. A tervek szerint legközelebb május 7-én találkozunk.

Irodalom és hagyományok Száz Pállal beszélgettünk

Száz Pál vagyok, író, irodalomtörténész, egyetemi oktató. Vágsellyén születtem, Pereden nőttem fel. 2013-ban diplomáztam a pozsonyi Színművészeti Egyetem rendező-dramaturg szakán, majd irodalmi doktori tanulmányokat folytattam a Comenius Egyetemen.

Néhány peregrinációs évet követve, Prágát, Szarajevót, Párizst hátrahagyva ide tértem vissza, 2019 óta a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén tanítok. Tavaly habilitáltam. Irodalomtörténészként a közép-európai zsidó irodalmak, a komparatiztika, a cseh és a délszláv (különösen bosnyák) irodalmak érdekelnek. Illetve Borbély Szilárd művei. Szépiróként három kötetet jegyzek, ebből az utóbbi, a Fűje sarjad mezőknek szép sikereket ért el. Új kötetem, egy útirajz-gyűjtemény, megjelenés előtt áll.

A napokban Schweitzer-díjban részesült, gratulálunk! Mít jelentett az Ön számára az elismerés?

A díjaktól ugyan nem lesz jobb szakmájában egyetlen díjazott sem, mégis fontos visz-

szajelés minden díj arra vonatkozóan, hogy az ember munkája nem marad észrevétlen. Különösen nagy megtiszteltetésnek élt meg a kuratórium döntését, s teljesen váratlanul ért a Schweitzer József emlékdíj odaítélése. Mindenekelőtt azért különösen fontos számomra a díj, mert ezt az irodalomtörténeti monográfiát a judaisztika-hebraisztika szakma tünteti ki figyelmével.

Azt, hogy e hibáktól nem mentes könyvnek - amelynek ötlete több éve merült fel bennem, majd azt követően soká gyűjtöttem az inspirációt, anyagot hozzá - valóban meg kellett születnie, azt éppen a kuratórium döntése hiteti el velem. És persze az előző díjazottak munkássága. S mindenekelőtt Schweitzer József roppant inspiráló életpályája és művei miatt megtiszteltetés.

Miként került kapcsolatba a zsidó, haszid irodalommal? Miért pont ezt a kutatási témát választotta?

Több évet kell visszaugornunk az időben. Még színházi tanulmányaim során olvastam Kárpáti Péter Negyedik kapu c. drámáját,

amelynek anyagát Jiří Langer haszid legendáriumból merítette. A doktori alatt Borbély Szilárd költészetével kezdtem foglalkozni, s különösen azok a művei vonzottak, amelyekben a zsidó és a keresztény motívumok keverednek. A kutatás hamar túlnőtt magán és teljes érdeklődéssé szélesült, amelyet szakkönyvek és zsidó irodalmi művek olvasása követett. Ahhoz, hogy az ember olvasni tudja a zsidó irodalmat nem csak azzal kell, hogy tisztában legyen, mi az a siksze, vagy a gabe, vagy a jórcájt, de fel kell tudni fejteni azt a szimbolikát, amelyet a szöveg a judaizmusból hoz, legyen szó akár egy ünnep mozzanatáról, vagy egy talmudi utalásról. A judaizmus ismeretében ráadásul a kereszténység is más színben tűnik fel, s hogy képletesen fogalmazzak, sokminden értelmet nyer abból, „amit a templomban mondanak”.

Az irodalmároknak azt tanítják, a szövegben mindennek különös jelentősége van (lehet). Érdekes, bár talán profán gondolat, hogy a Tóra óta kommentárok halmozásával és láncolatával fejlődő judaizmusnak ez a jellegzetes vonása, tehát a kommentár-jelleg, mennyire hasonlít ahhoz, amit ma az irodalomról, az irodalmi hagyományozódásról gondolunk. Az irodalom is így "írja magát" újra és tovább. Ezt Jacques Derridától Komoróczy Gézáig többen fejtegették.

Az irodalmi inspirációk mellett szülőfalum, és a vidék - Kóbányai János szavával élve - kiszántott zsidóságának az elhomályosuló emléke is foglalkoztatott. Elsősorban nagyapám emlékei és elbeszélései által, akit sajnos nemrégiben vesztettem el. A '44 májusában elhurcolt zsidóságnak a Fűje sarjad mezőknek c. kötetben is igyekeztem emléket állítani. A kitörölt nyomok, a kulturális felejtés olyan bűn, amelynek hiányzik az elkövetője.

A korai haszidizmus örömvallásában eleve létezett valamiféle kultusza a történetmondásnak. Akár a lelkes imát, nemes cselekedetet, a jól elmesélt történetet is kegyelmi aktusnak, a világ apró megjobbításának - kabbalisztikus fogalommal tikunnak - tartották. A haszid történetek, rejtett értelmű példázatok, a csodarabbik legendás történetei aztán szelvében-hosszában elburjánzottak. A népkönyvkiadások után az irodalom felé vezetett az út. A nyugat elsősorban Martin Buber adaptációiból ismerte meg a haszid történeteket, de ott van például Langer említett gyűjteménye (mindkettő hatással bírt a kortárs magyar irodalomra). Vagy éppen Patai József századeleji gyűjteménye, amelyet 1937 óta nem adtak ki. Szóval a haszid történetek, illetve a haszidizmustól átitatott közeg ábrázolása természetes részét képezte a magyar zsidó irodalomnak.

Folytatás a következő oldalon.

SZÁZ PÁL

A TIZEDIK KAPU

A HASZIDIZMUS HATÁSA A MAGYAR IRODALOMRA

Kilenc koffer, színházi bemutató a Bálint Házban

Interjú Salinger Gáborral

Salinger Gábor vagyok, színész és kaszkadőr. 1982-ben diplomáztam a Színművészeti Főiskolán, Major Tamás osztályában végeztem. A diploma megszerzése óta folyamatosan dolgozom színészként és kaszkadőrként is. 25 évig játszottam a Vígszínházban. Sok filmben és TV játékban szerepeltem. Tanítok egy kaszkadőriskolában, és aktívan dolgozom kaszkadőrként is.

2024. március 2-án mutatták be a Bálint Házban a Zsolt Béla regénye alapján készült *Kilenc koffer* című előadást. Miért fontos ezt a művet színpadra vinni a Holokauszt nyolcvanadik évfordulóján? Kiknek szól a darab?

Az előadás nem a Holokauszt 80. évfordulójára készült, de örülök, hogy ezzel a színdarabbal hozzájárulhatok az évforduló méltó megünnepléséhez. Jóideje tartok előadásokat a Holokauszt irodalmáról, így találtam rá Zsolt Béla könyvére, úgy két évvel ezelőtt. Úgy éreztem, hogy ezt a remekművet színpadra kell állítani. Fiammal Sallinger Richárd íróval, Szabó István Oscar díjas filmrendezővel és Molnár-Keresztyén Gabriella rendezővel közösen készítettük el a könyv színpadi változatát. A darab mindenkinek szól, korosztálytól és hovatartozástól függetlenül. Zsolt Béla zseniális műve szerintem minden olvasó számára meghatározó élmény, amely a szerző életének megannyi megdöbbentő eseményével szembesít, sok morális kérdést vet fel.

Folytatás az előző oldalról.

1945 után a rendszerváltásig azonban mély csend húzódik, amely a nyolcvanas évek első neszei után a 1990-2000 között valamiféle haszid reneszánszt eredményezett - kiadták Bubert, Langert, már gyűjteményeket, Scholem tanulmányait). Ennek hatását tükrözi Kárpáti Péter, Borbély Szilárd, Röhrig Géza bizonyos művei.

Szerkeszt, könyveket ír. Kérjük, ajánljon néhány olvasnivalót a kortárs irodalom iránt érdeklődőknek!

N. Tóth Anikó A szalamandra mosolya c. könyvét jó szívvel ajánlom, a jelen és múlt között feszülő női történeláncolata mögött kirajzolódik egy város: Selmecbánya. Polgár

Mi a legfontosabb üzenete Zsolt Béla regényének a mai kor emberének?

A darab mindenki számára hordoz fontos üzeneteket: tiltakozás olyan dolgok ellen, mint például a háború, a kirekesztés, a gyűlölet, a kapzsiság, a mások tulajdonának elsajátítása és a megbélyegzés.

Miként jött létre az előadás? Kiket láthatunk a színpadon?

Az előadást magánprodukcióként hoztuk létre, saját pénzből és kisebb részben privát támogatók segítségével. Főszerepben én, Salinger Gábor alakítom Zsolt Bélát. Kisebb epizód szerepekben Kovács Kinga és Schallinger Tamás segíti az előadást.

Van annak különösebb jelentősége, hogy egy zsidó közösségi házban kerül bemutatásra?

Anikó antik utalásokból építkező, új verseskötetét izlelgetem, szebbnél szebb költemények. Mezei Márk Az utolsó szombat c. regénye egészen érdekes: az egyik szálát a háborús Budapesten bujkáló Belzi rebbe története adja, a másik egy női történet egy kommunista sejt leleplezéséről - nem spoilerizezek! Nemrég olvastam újra Schein Gábor első prózakötetét, a Mordecháj könyvét. E rétegzett szövegben az identitások játéka csillan meg, kibontakozik egy gyerek története, egy XX. századi zsidó élet emlékei, s mindemögött ott van Eszter könyvének olvasása. Nem szoktam lektúrt olvasni, netflixet sem nézek, de Deborah Feldman Unorthodox c. önéletrajzi könyve nagyon érdekelt. Nos, a haszdizmus sokat válto-

Igen. Azt gondolom, hogy egy zsidó közösségi ház közönsége közelebbinek érzi magához ezt a témát, a nagyvárad zsidók deportálásának történetét. Hálás köszönet a Bálint Háznak, hogy első szóra befogadta ezt a produkciót, minden segítséget megadott ahhoz, hogy a színdarab létrejöhesse. Külön köszönet azért, hogy repertoáron tartják a *Kilenc Koffer* című előadásunkat.

Mikor és hol láthatja a közönség az előadást a következő hónapokban?

A Bálint Házban március 30-án, április 13-án és 27-én szombati napokon 19 órai kezdettel tekinthető meg az előadás. A részletek és a jegyvásárlási lehetőség a jegy.hu-n a <https://www.jegy.hu/program/kilenc-koffer-zsolt-bela-regenye-alapjan-158360> linkre kattintva megtalálhatók.

PA-PT

zott az idők során, egykor a felszabadultság hívta életre a merev talmudizmussal szemben, ugyanakkor érthető, hogy a túlélők által újraalapított közösségek miatt ennyire zártak. De vajon egy hagyományt csak a(z önkéntes) gettó falai mögött őrizhető manapság hűséggel?

Bizonyára folytathatnám még a sort, de most ezek jutottak eszembe...

Milyen tervei vannak a közeljövőre nézve?

Egyre többet olvasni, egyre többet írni. S egyre jobban. Most már nem annyira tudományos szövegeket, mint szépirodalmikat. Részleteket babonából nem árulok el.

PA-PT

Zsidó gyerekek a Duna-partról

Szemelvények Herzog Itzhak kéziratából – 34. rész

Háborúban

1973-ban, október hatodikán volt Jom Kippur, amely a zsidók legszentebb ünnepe. A lakosság nagy része böjtöl, és 25 órán keresztül nem fogyaszt sem ételt, sem italt. A zsinagógák zsúfolásig megtelnek. Ezen a napon bocsánatkérésre szólítjuk fel egymást az előző év bűneiért.

Délben, amikor haza akartam menni pi-henni, észrevettem, hogy sok katonai jármű közlekedik, ami egyáltalán nem jellemző ezen a szent napon, amikor minden munka szünetel. Hirtelen vadászrepülők száguldoztak az égen. Rossz előérzetem támadt, hogy esetleg kitört a háború. A hívők elkezdtek kijönni a templomból, és egyszerre szirénázást hallottunk, majd egy erős robbanást. Amennyire csak bírtam, futottam haza. A rádióból, amely sosem sugároz Jom Kippurkor, már hallottuk, hogy ma délután kettőkor az egyiptomi és szíriai hadsereg egyszerre néhez ágyútűzbe és légitámadásba kezdett az izraeli vonalak ellen a Szezei-csatorna mentén és a szíriai fennsíkon. Aztán azonnal megkezdődött az egységek behívása.

Szegény Judit nagyon megijedt, és a leánykák is elkezdtek sírni. Nagyon aggódtam, de nagy harag és akarat töltött el: tenni akartam valamit, és megbosszulni ezt az aljas cselekedetet, amely a legszentebb ünnepünket háborúval fenyegette. Azonnal becsomagoltam néhány holmimat, vártam, hogy halljam ezredem jelszavát. Már voltak szirénázások, és lementünk az új óvóhelyre. Nem is gondoltam, hogy ilyen hamar szükség lesz rá. Természetesen abbahagytuk a böjtölést.

Végre este felé bekopogott egy katona, és közölte, hogy az autó már vár lent. Nehezemre esett elbúcsúzni a családtól. Kíváncsi voltam, hogy a jó Isten óvja meg őket, és hogy hamarosan viszontláthassuk egymást, Szegény Dalit és Szemadr nyakamba kapaszkodtak, és nem akartak elengedni. Szívemben éreztem, hogy ez sokkal komolyabb és súlyosabb háború lesz, mint hatvanhétben. Meglepetéssel kezdődött a háború, annak ellenére, hogy a vezérkar tudta, hogy az egyiptomiak nagy manővereket végeznek, és sok jel arra utalt, hogy a háború csak idő kérdése, mert ezek az ellenségek el akarnak törölni minket.

Kolosszális tévedés volt, hogy a hírszerző parancsnokság félrevezette a vezérkart, mert nem értékelte helyesen az ellenség

Fotó: Wikipedia

szándékait. Már éjjel felállítottuk hat ágyút a repülőtér védelmére. Néhány Szíriából kilőtt rakéta becsapódott, nem mészse tölünk robbant fel. Mikor már lementünk az ágyúról, újra visszariasztottak minket, és ez napokig tartott. Sok száz homokzsákot használtunk védelmünk érdekében. Szerencsére már nem volt olyan meleg. Ketten egy kis sátorban aludtunk, és gyakran ébredtünk fel éjjelente.

Az első napokban hallott hírek igen súlyosak voltak. A Szezei-csatornán átkelt az egyiptomi gyalogság, néhány órnyi ágyútűz után, amely nagy veszteségeket okozott emberéletekben az elővonaltban lévő bunkerekben. Ezekben a bunkerekben csak alig volt néhány száz katona, fiatalok, akiknek még nem volt harci gyakorlatuk. Az egyiptomiak könnyedén áttörték a vonalat, és több tucat foglyot ejtettek. Repülőik bombázták a hátsó állásokat. Közben a pontonhidakon átkelve a páncélos hadosztályok fenyegetően haladtak a Színai-sivatagban keletre. Keveseknek sikerült megállítani őket, bár hősiesen harcoltak, és egyiptomi tankot is megsemmisítettek. Az egyiptomi katonák által használt új, modern tankelhárító rakéták azonban sok izraeli tankot lőttek ki.

A szíriai fronton hasonló volt a helyzet. Páncélosok behatoltak a fennsíkra, és majdnem elérték a fennsík szélét, a Genezaretitő felé nézve. Sokan, még a vezérkARBól is, nagy katasztrófától féltek, esetleg magának az államnak az épen maradásáért aggód-

tak. Aztán megtörtént a nagy változás, miután annak a maroknyi egységnek mégis sikerült lassítania az ellenség előnyomulását. A harctérre érkező tartalékos hadosztályok tízezrei és sok száz tankja, valamint tüzerézredei segítettek. Miközben a légierő folyamatosan bombázta őket, az ellenség vissza lett szorítva a csatorna túloldalára. Sőt, izraeli erők átkeltek a csatornán, és ott harcoltak. Ugyanígy történt a szíriai fronton is. Izrael katonasága példátlan győzelmet aratott. A páncélos egységek sikerét máig tanítják a tisztiképző intézetekben. Nagy árat fizetett Izrael ezért a győzelemért: 2700 halott, 7600 súlyos és közepes sebesült, valamint 310 hadifogoly. Miután már kezdett esni az eső és hideg lenni éjszakánként, szétszedtük a műníciónsládákat, és deszkákból barakkokat készítettünk. Hiszen volt elég időnk, mert már nem fenyegetett veszély az egyiptomi és szíriai légierő megsemmisítése után. De még mindig nem szereltettek le minket a biztonság kedvéért. Mindenki a legjobb tudása szerint építette a barakkokat, priccsekkel, asztalokkal, sőt székekkel és polcokkal. Aztán kaptunk kátránypapírt. Négy hét után a munkahelynek sikerült engem leszereltetni. Milyen nagy volt az öröm, amikor újra viszontláthattam a családomat. Sajnos Judit rokona elesett. Sokat kellett dolgoznom, mert új találmányt akartak kipróbálni.

(A részletet a szerző engedélyével közöljük.)

DR. ORNA
MONDSCHIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Osztálytalálkozó

Szeptemberben volt az első ős-szejövetel, találkozó az elemi iskolai osztálytársaimmal. Ekkorelhatároztuk, hogy fél évente egyszer találkozni fogunk, és addig is kapcsolatban leszünk, főleg a WhatsApp-on. Megígértük, hogy próbáljuk felvenni a kapcsolatot olyanokkal, akiket nem tudtunk megtalálni a szeptemberi találkozásig. Valójában a WhatsApp-on üzeneteket küldtünk egymásnak, és nagyon szoros lett a kapcsolat. Fényképeket osztottunk meg, a régi emlékekről próbáltuk eldönteni, hogy valóban igazak-e. Voltak történetek osztálykirándulásokról, melyekre többen nem emlékeztek.

Eltelt fél év, eljött az ideje az ígért találkozásnak. A háború sajnos folytatódik, a 134-en, a Gázába hurcoltak közül még mindig ott vannak, a lakosságnak nincs semmi kedve ünnepelni, és ebből vita keletkezett köztünk. A legtöbben azt mondták, hogy az összejövetel fontos, hogy erőt, főleg lelkiert adjunk egymásnak, és bebizonyítsuk magunknak, hogy mennyire erős a barátságunk, még ilyen nehéz időkben is. Ajánlották, hogy az összejövetelen, amely kora délután volt, a délutáni Mincha imádságkor, külön imát mondjunk a katonák biztonságáért és mihamarabbi hazatérésükért.

Kijelöltük a találkozó dátumot, a vendéglátó ígérte, hogy nem lesz zene, csak egy nagy ebéd.

A vendéglátó húsos ebédet készített, de mindenki megkapta az utasítást, hogy mit hozzon a húson kívül. Sokan előételeket készítettek, salátákat: négyféle padlizsánkrém, háromféle káposztasaláta, avokádó, krumplisaláta, cékla, sárgarépasaláta, vegyes saláta, uborkasaláta és savanyú uborka, olívabogyók és házilag készített pitakenyér töltötte meg az asztalt. Biztosan kihagytam valamit, de még volt sok gyümölcs, sütemény és kávé, valamint tea. Huszonöten voltunk, két elemi osztályos tanítónk is megjelent a találkozón. Egyikük Jeruzsálemből jött.

Ez egy sikeres találkozás volt. Nem felejtettük, milyen időben találkozunk. Nagyon megható volt a katonákért és a foglyokért mondott ima. Mindenki érezte, hogy a találkozás új erőt adott. Az összetartozás azokkal, akikkel az elemi iskolai éveket töltöttük, sok közös emlékünk van, nagyon fontos ebben a nehéz időszakban. Reméljük, hogy fél év múlva, a következő találkozás már jobb helyzetben lesz.

Engem megkértek, hogy készítsek egy süteményt, amelyet a kávéhoz vagy teához lehet fogyasztani. Mivel az ebéd húsos volt, a süteménynek parvának (semleges) kellett lennie. A következő recept a tejes változat, ha parvét készítenénk, akkor a tejet helyet-

tesíthetjük langyos vízzel, a vaját margarinral vagy más nem tejes zsiradékkal.

Csiga sütemény

Hozzávalók: 4 pohár liszt, 1 evőkanál száraz élesztő, 2 evőkanál cukor, 15 dkg vaj, 2 egész tojás, 1 pohár langyos tej, 1/2 kávéskanál só.

Töltelék: Nutella vagy kakaó összekeverve cukorral, esetleg lekvár.

Előkészítés: A mixerben összekeverjük a hozzávalókat, majd duplájára kelesztjük. A megkelt tésztát kb. 30 x 40 centiméteresre nyújtjuk. Megkenjük a töltelékkel, majd feltekerjük, és 2 centis darabokra vágjuk. A csigákat vajazott és lisztezett tepsibe tesszük, majd hagyjuk még 30 percig pihenni. Megkenjük tojással, és előmelegített, 175 fokos sütőben 35 percig sütjük.

Jó étvágyat!

Nehéz a döntés, gimnázium vagy technikum? Legyen a kettő egyben!

A BZSH Külkereskedelmi Technikumban eddig érettségi utáni szakképzések zajlottak, s jelenleg is több mint 1000 tanuló igyekszik nálunk megszerezni új szakmáját. 2024. ősztől azonban a helyzet megváltozik: olyan szakképzéseket indítunk, melyek az érettségire felkészítő közismereti oktatással párhuzamosan zajlanak.

A klasszikus értelemben vett technikumokhoz és gimnáziumokhoz képest a BZSH Külkereskedelmi Technikum tehát ötvözi a kettő előnyös tulajdonságait. Egyrészt a piacképes technikai képzéssel szakmát és ezáltal egzisztenciális biztonságot, másrészt klasszikus humán és reál műveltséget is kínálunk tanulóinknak. A nálunk végzőket arra biztatjuk, hogy bátran tanuljanak tovább felsőoktatási intézményekben, ezért emelt szintű érettségire is felkészítjük őket.

A kereskedelem és a logisztika folyamatosan fejlődő területén sok lehetőség kínálkozik, ezért Kereskedő és webáruházi technikus, illetve Logisztikai technikus szakképzést folytatunk, az érettségire felkészítő közismereti oktatás mellett. Mindkét szakmát a

Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Karával együttműködve oktatjuk, így jól teljesítő tanulóink akár államilag finanszírozott képzésre is bejuthatnak.

Hatékony és kommunikatív szemléletű nyelvoktatással, valamint feszültségmentes iskolai légkörrel szeretnénk európai szellemiséget és határokon átívelő gondolkodásmódot kialakítani diákjainkban, hogy munkájuk és vállalkozásaik ne ütközzenek országhatárokbá, hogy idegen nyelveken is tájékozódni tudjanak a világ dolgairól, a szakmai újdonságokról.

Iskolánk a Belváros szívében a Révay utca 16. szám alatt található, a Szent István Bazilika és az Operaház között. Hisszük, hogy a klasszikus műveltség, az életre felkészítő gyakorlatias szemléletű kompetenciák, valamint a két idegen nyelven történő boldogulás képessége a XXI. századi, európai Magyarország sikerének biztosítéka. Látogasson el egyik nyílt napunkra, vagy szülői tájékoztatónkra!

www.kulkertechnikum.hu

Dedičstvo minulosti

Zo zbierky architekta Nándora Litomericzkého

„Mór Lipscher odstránil mozgový nádor z pravej motorickej kôry mozgovej. Dôvodom zákroku bola ľavostranná Jacksonova epilepsia vľavo, ktorú u pacienta diagnostikovali, nakoľko očné pozadie bolo neporušené. Odstránený nádor bol veľkosti slepačieho vajca a histopatologicky bolo preukázané, že išlo o lymfendotelióm. Napriek tomu, že zákrok nepriniesol trvalé zlepšenie, ľavá strana pacientovho tela ochrnula a tamtiež sa vyskytujú kŕče, je neopomenuteľné, že v našej krajine išlo o prvý zákrok tohto druhu, čo dokazuje prinajmenšom to, že operácie tohto druhu bezprostredne pacienta neohrozujú.“ (Medicína/Gyógyászat, roč. 40, č. 41, 14. októbra 1900, s. 650)

„Riaditeľa nemocnice, doktora Lipschera, napadli. Za bieleho dňa napoludnie na Malej jarkovej ulici Dr. Lipschera, riaditeľa nemocnice a primára, ktorý bol na návšteve pacienta, napadol muž s výzorom robotníka. Prekvapeného primára udrel do hrude, potom ho strčil do priekopy, kde ho naďalej udieral nejakým ťažkým predmetom. Doktor Lipscher volal o pomoc, načo útočník utiekol. Polícia začala vyšetrovanie proti neznámemu páchatelovi a na jej chválu do 24 hodín útočníka v osobe 25-ročného muža aj chytila. Primár sa z fyzických úderov, ale predovšetkým z rozrušenia zotavuje. Celá verejnosť nášho mesta žela doktorovi Lipscherovi všetko dobré a praje mu skoré a úplné uzdravenie.“ (Komárňanské listy/Komáromi Lapok, ročník 55, číslo 39, 16. mája 1934, strana 4).

„Traja pacienti sa opili a dopustili sa vandalizmu v komárňanskej nemocnici. Komárno. Traja pacienti sa dopustili škandálnej výtržnosti v komárňanskej nemocnici. Miklós Óvári, Vilmos Buga a Sándor Szentendre, traja pacienti venerologického oddelenia, v sobotu popoludní napriek zákazu utiekli do mesta a v jednom pohostinstve na Kossuthovom námestí si poriadne omočili hrdlá. Keď už boli úplne na mol, opatriť si obučky a drevené palice a vybrali sa do nemocnice. Výtržníctva sa dopustili hneď na začiatku Mederčskej ulice: rozbíjali okná, kadiaľ chodili, potom vošli do trafiky na Mederčskej ulici, kde bez akéhokoľvek dôvodu zbili manželku trafikanta. Do nemocnice došli s veľkým hlukom. Ošetrovateľ József Müller troch opilcov napomenul, aby boli ticho, ale oni sa vybrali k pavilónu interného od-

delenia a tam všetko tĺkli a mlátili. Ako prví rozbili sochu doktora Móra Lipschera, bývalého riaditeľa a primára nemocnice, ktorá stála vo vestibule. Na hluk vyšiel Gyula Hinora, jeden z úradníkov nemocnice, a napomenul výtržníkov. Len čo sa Gyula Hinora otočil, traja muži naňho zozadu zaútočili, jeden z nich ho udrel obuškom, potom ho bili po tvári a bruchu, kopali ho zo všetkých strán, a rozgarážení opilci nikomu nedovolili, aby sa priblížil, zbili aj tých, ktorí chceli obeti pomôcť. Vo vestibule pavilónu interného oddelenia sa čoskoro strhla veľká mela a ohrozovaných úradníkov nakoniec vyslobodili ošetrovatelia nemocnice. Gyula Hinora nambieral ešte zvyšok síl, aby zatelefonoval na políciu, potom však stratil vedomie. Čoskoro dorazili policajné jednotky s vojenskými posilami, ale aj takáto prevaha len ťažko premohla divoko sa oháňajúcich troch mužov: k zneškodneniu opilcov bolo treba osem policajtov. Szentendre napokon ušiel, ostatných dvoch odvedli na policajnú stanicu a postavia ich pred vojenský súd. Hinorove zranenia sú veľmi vážne. O troch bitkároch je známe, že sú zarytými komunistami.“ (Pražské maďarské noviny/Prágai Magyar Hírlap, roč. 17, č. 246 (4689), 27. októbra 1938, s. 4)_

„Prekvapujúci výsledok preverovania komárňanských lekárov. Komárno, 21. augusta

(Od spravodajcu novín Večer/Az Est) Správy o práve vykonávanom preverovaní komárňanských lekárov vyvolali v celej župe veľký rozruch a zhrozenie. Preverovanie vykonáva kontrolná komisia v Nových Zámkoch, ktorej členmi sú, samozrejme, aj lekári. Na základe príslušného vládneho nariadenia preverovanie vykonávajú z hľadiska vlastného a lekárskej etiky. Na zasadnutí komisie, pred ktorú sa z Komárna dostavil Dr. Mór Lipscher, niekdajší riaditeľ a primár chirurgie komárňanskej verejnej nemocnice Láska k blížnemu a vynikajúci chirurg, známy internista Dr. Artúr Krausz, Dr. István Fólák, Dr. Jenő Waizer a bývalý mestský lekár Dr. Imre Kovács. Kontrolná komisia prekvapujúco nepotvrdila ako lekára ani Dr. Móra Lipschera, ktorý komárňanskú nemocnicu celoštátne preslávil, ani ostatných lekárov s výnimkou dr. Imreho Kovácsa. V Komárne dobre vedia, že lekári, ktorých komisia nepotvrdila, sa v dobe českej vlády politicky neangažovali, žili len pre svoje povolanie. Je zaujímavé, že o Dr. Arturovi Krauszovi, ktorého počas českej vlády neustále prenasledovali české úrady, rozhodli nepriaznivo preto, lebo súdny spor v dôsledku svojho prenasledovania pred českým odvolacím fórom vyhral.“ (Večer/Az Est, roč. 30, č. 190, 22. augusta 1939, s. 14).

Nová kniha o Chatamovi Soferovi

Rozhovor s Petrom Salnerom

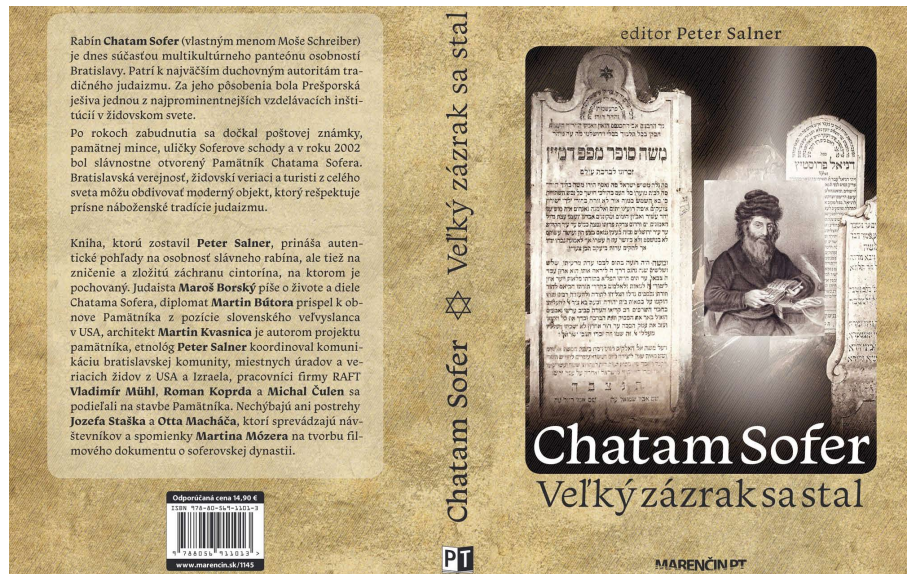
Narodil som sa v roku 1951 v Bratislave najmä vďaka tomu, že obaja rodičia dokázali prežiť holokaust. Absolvoval som štúdium národopisu na FFUK v Bratislave a dodnes pracujem v Ústave etnológie a sociálnej antropológie SAV. Špecializujem sa na sociálnu kultúru Židov v 20.-21. storočí. V rokoch 1996–2013 som bol predsedom ŽNO Bratislava.

Vaša kniha o mauzóleu slávneho bratislavského rabína Chatama Sofera vyšla v roku 2023. Komu je určené toto dielo?

Chcem upozorniť, že som zostavovateľom knihy Chatam Sofer Velký zázrak sa stal, ale ako autor som napísal len jednu z jej desiatich kapitol. Veríme, že vďaka širokému spektru popisovaných problémov kniha má potenciál osloviť odborníkov, ale aj laikých čitateľov. Prináša zaujímavé, neraz dosiaľ neznáme informácie z oblasti histórie, judaizmu, architektúry, priebehu budovania Pamätníka Chatama Sofera, ale aj o židovskej komunite počas holokaustu či v období socializmu. Knihu sme venovali Avrahamovi Romi Cohnovi, ktorý ako riaditeľ Medzinárodného výboru pre záchranu hrobov mudrcov z Bratislavy pozitívne ovplyvňoval projekt od vzniku až po slávnostné zakončenie. Bez jeho charizmy, empatie a odborných znalostí by realizácia dopadla určite horšie.

Kto sú vaši spoluautori a aké kapitoly zahŕňa?

Ako som spomenul, kniha má 10 autorov a rovnaký počet kapitol, ktoré sú tematicky rozdelené do troch blokov. Maroš Borský sa zaoberal životom a dielom Chatama Sofera. Martin Bútora (v čase prestavby bol veľvyslancom v USA), popísal „americkú stranu“ tohto veľkorysého projektu, kým Peter Salner sa zameral viac na „slovenské problémy“ prestavby. V možno najlepšej kapitole Martin Kvasnica priblížil aj zložité hľadanie kompromisov medzi predstavami architek-

ta a požiadavkami silno veriacich ortodoxných investorov.

V druhom bloku realizátori stavby Vladimír Mühl, Roman Koprda a Michal Čulen priniesli odborné pohľady na stavebné aspekty tohto náročného diela. Svoje texty doplnili o takmer 30 doteraz neznámych fotografií, ktoré ilustrujú použité pracovné postupy. Tretí blok patrí obdobiu po otvorení Pamätníka. Sprievodcovia Otto Macháč a Jozef Staško v ňom popísali skúsenosti s návštevníkmi Pamätníka. V poslednej kapitole Martin Mózser priniesol zážitky z nakrúcania filmu o súčasných osobnostiach soferovskej dynastie.

Knihu vydal a distribuuje Vydavateľstvo Marenčin PT. Pokiaľ viem, možno si ju kúpiť vo väčšine kníhkupectiev. Verím, že aj čitateľia tohto časopisu po nej so záujmom siahnu.

Aké poslanstvo nesie práca rabína Chatama Sofera pre ľudí dnešnej doby a prečo je dôležité, aby jeho pamiatka nebola zabudnutá?

Chatam Sofer patrí medzi najdôležitejšie autority tradičného judaizmu. Život a dielo tohto rabína dodnes tvorí neodmysliteľnú súčasť výuky v ješivách, jeho rezponzá nada-

lej ovplyvňujú každodenný život ortodoxných veriacich. Na súčasnom Slovensku je však skôr symbolom slávnej minulosti než reálnou autoritou. Treba si priznať, že väčšina príslušníkov našej komunity síce často spomína Soferovo meno, jeho život a názory však nepoznajú. Som presvedčený, že v archívoch na Slovensku, v Maďarsku a Izraeli sa stále skrývajú neznáme, často možno aj pre odborníkov nové a prekvapujúce poznatky o Chatamovi Soferovi a ješive, o ktorej sláva sa významnou mierou pričínil.

Aké sú vaše ďalšie plány? Na akej publikácii pracujete?

Aktuálne spolu s kolegynou Ivicou Štelmachovič Bumovou dokončujeme knihu s predbežným názvom Politika a komunita. Na základe archívnych výskumov a spomienok pamätníkov chceme pochopiť a priblížiť situáciu židovskej komunity na Slovensku v rokoch 1945–1992, teda v období od skončenia holokaustu až po rozpad spoločného štátu. Okrem toho robím teraz tiež rozhovory s druhou generáciou židovskej komunity. Výsledky plánujem publikovať aj v knižnej podobe.

PA-PT

Aké sú vaše plány do blízkej budúcnosti?

Čoraz viac čítať, čoraz viac písať. A čím ďalej, tým lepšie. Teraz už ani nie tak akademické texty, ako skôr beletriu. Z poverčivosti neprezrádzam detaily..

PA-PT

Pokračovanie zo strany 3.

V tomto mnohoveštvenom texte sa mihne hra identít, odvíja sa príbeh jedného dieťaťa, spomienky židovského života v 20. storočí a v pozadí každého z nich čítanie z knihy Ester. Nečítam romány a nesledujem Netflix, ale autobiografia Deborah Feldmanovej Neortodoxná ma veľmi zaujala. Nuž, chasidiz-

mus sa časom veľmi zmenil, kedysi vznikol v túžbe oslobodiť sa od rigidného talmudizmu, je však pochopiteľné, prečo sú komunity znovuzaložené tými, čo prežili hrôzy vojny, natoľko uzavreté. Avšak: tradíciu možno dnes verne zachovávať len za múrmi (dobrovoľného) geta? Určite by som mohol ešte dlho pokračovať, ale momentálne mi napadli tieto...

Literatúra a tradície

Rozhovor s Pálom Százom

Som Pál Száz, spisovateľ, literárny historik a vysokoškolský pedagóg. Narodil som sa v Šali a vyrastal v Tešedíkovce. V roku 2013 som získal diplom režiséra-dramaturga na Vysokej škole múzických umení v Bratislave a v doktorandskom štúdiu v odbore literatúra som pokračoval na Univerzite Komenského.

Po niekoľkých rokoch putovania, keď som pobudol v Prahe, Sarajeve a Paríži, som sa sem vrátil a od roku 2019 učim na Katedre maďarského jazyka a literatúry. V minulom roku som sa habilitoval. Ako literárny historik sa zaujímam o stredoeurópsku židovskú literatúru, komparatistiku, českú a južnoslovenskú (najmä bosniansku) literatúru, resp. o diela Szilárda Borbélyho. Ako spisovateľ mám na svojom konte tri zväzky, z ktorých posledný, Tráva na lúkach vzhádza (Fűje sarjad mezőknek), zožal pekný úspech. Moja nová knižka, zbierka cestopisov, vyjde čoskoro.

Nedávno ste získal Schweitzerovu cenu, blahoželáme! Čo pre vás toto uznanie znamená?

Napriek tomu, že ocenenia ani jedného z nás neurobia lepším vo svojom odbore, sú dôležitou spätnou väzbou o tom, že naša práca nezostáva nepovšimnutá. Rozhodnutie kuratória so mimoriadne vážim, udelenie Pamätnej ceny Józsefa Schweitzera bolo pre mňa obrovským prekvapením. Táto cena je pre mňa mimoriadne dôležitá najmä preto, lebo túto literárnohistorickú monografiu ocenila judaisticko-hebraistická odborná verejnosť.

O tom, že sa táto zďaleka nie dokonala knižka, ktorej myšlienka sa v mojej hlave

zrodila pred mnohými rokmi a potom som k nej dlho zbieral inšpiráciu a materiál – skutočne musela zrodiť, ma presvedčilo práve rozhodnutie kuratória. A, samozrejme, aj práca predchádzajúcich laureátov. Predovšetkým v odraze nesmierne inšpiratívnej kariéry a diela Józsefa Schweitzera.

Ako ste sa dostali do kontaktu so židovskou, chasidskou literatúrou? Prečo ste si vybrali pre výskum práve túto tému?

Musíme sa v čase vrátiť o niekoľko rokov späť. Ešte počas divadelných štúdií som si prečítal drámu Pétera Kárpátiho Štvrtá brána, ktorá čerpala z chasidského legendária Jiřího Langeru. Počas doktorandského štúdia som sa začal venovať poézii Szilárda Borbélyho a zaujali ma najmä jeho diela, v ktorých sa miešajú židovské a kresťanské motívy. Výskum čoskoro prerástol do plnohodnotného a silného záujmu, ktorý ma primäl čítať odbornú a židovskú literatúru. K tomu, aby človek dokázal čítať židovskú literatúru, musí okrem toho, aby vedel, čo znamenajú výrazy šikse, gabe alebo jorcajt, vedieť aj dešifrovať symboliku, ktorá v texte pramení z judaizmu – či už ide o sviatočný moment alebo o odvolanie sa na Talmud. Okrem toho znalosť judaizmu nám poskytuje odlišný obraz kresťanstva, obrazne povedané, mnohé z toho, „čo hovoria v kostole“, nadobúda zmysel.

Literárnych vedcov učia to, že všetko v texte má (môže mať) osobitný význam. Zaujímavá, aj keď možno profánna je myšlienka, ako veľmi sa komentátorský charakter judaizmu, ktorý sa od čias Tóry vyvíjal hromadením a reťazením komentárov, podobá tomu, čo si dnes myslíme o literatúre a tvorbe literárnych tradícií. Aj literatúra sa takýmto spôsobom zas a znova „píše sama“. Uvažovali o tom mnohí počnúc Jacquesom Derridom až po Gézu Komoróczyho.

Okrem literárnych inšpirácií ma zamestnávala aj strácajúca sa pamiatka – slovami Jánosa Kósbányaiho – vyoraného židovstva mojej rodnej dediny a okolia. Dozvedel som sa o nich predovšetkým vďaka spomienkam a rozprávaniu môjho starého otca, ktorého som, žiaľ, nedávno stratil. Židom deportovaným v máji v roku 1944 sa pokúšam postaviť pomník aj v knižke Tráva na lúkach vzhádza. Vymazané stopy, kultúrne zabúdanie, sú zločinmi, ktorých páchatel' chýba.

Už v ranom chasidskom radostnom náboženstve existoval akýsi kult rozprávania prí-

behov. Aj vrúcnu modlitbu, ušľachtilý skutok, či dobre vyrozprávaný príbeh považovali za akt milosti, drobného zlepšenia sveta – kabalistickým výrazom: tikkun. Chasidské príbehy, podobenstvá so skrytým významom, legendárne príbehy o zázračných rabínoch potom široko – ďaleko bujnili. Po folklórnych knihách nasledovala literatúra. Západný svet spoznal chasidské príbehy najmä z adaptácií Martina Bubera, existuje však napríklad aj spomínaná Langerova zbierka (obe vplyvali na súčasnú maďarskú literatúru). Alebo zbierka Józsefa Pataia zo začiatku minulého storočia, ktorú však od roku 1937 nevydali. Chasidské príbehy a zobrazovanie prostredia presiaknutého chasidizmom bolo teda prirodzenou súčasťou maďarskej židovskej literatúry. Po roku 1945 až do pádu komunizmu však nastalo hlboké ticho, ktoré po prvých nesmelých šumoch osemdesiatych rokov viedlo v rokoch 1990 až 2000 k akejsi chasidskej renesancii – vydali zbierky Bubera, Langeru, ďalšie zbierky a štúdie). Tento vplyv sa prejavil v niektorých dielach Pétera Kárpátiho, Szilárda Borbélyho a Gézu Röhriga.

Redigujete, píšete knihy. Prosím, odporučte niečo na čítanie pre tých, ktorí sa zaujímajú o súčasnú literatúru!

Zo srdca odporúčam knihu Anikó N. Tóth Úsmev salamandry, v ktorej sa na pozadí reťaze minulých a súčasných ženských osudov vykresluje aj osud jedného mesta: Banskej Štiavnice. Vychutnávam si novú zbierku básní Anikó Polgár, ktorá vychádza z antických alúzií, jedna báseň v nej je krajšia ako druhá. Veľmi zaujímavý je Román Márka Mezeiho Posledná sobota: jedna línia deja je príbehom rebe Belziho ukrývajúceho sa vo vojnovnej Budapešti, druhou dejovou líniou je ženský príbeh o odhalení komunistickej bunky – nepíšem žiadne spoilery! Nedávno som si znovu prečítal prvú knihu próz Gábora Scheina Mordechaj.

Pokračovanie na strane 4.

Smutná správa z Cfatu

Koncom februára prišla zo severného Izraela smutná správa. Vo veku 94 rokov zomrela Éva (Chava) Lusztig, spoluzakladateľka Pamätného múzea maďarského židovstva v Cfate, jednej z najvýznamnejších zbierok z maďarského územia. Spolu s manželom Yosefom Lusztigom, ktorý zomrel pred niekoľkými rokmi, navštívili Komárno v 90-tých rokoch minulého storočia, a v roku 2010 skupina zo ŽNO v Komárne v rámci cesty do Svätej zeme vyhľadala ich „šperkovicu“ v Cfate.

„V roku 1987 sa Eva Lusztig a jej manžel, ktorý zomrel pred ôsmimi rokmi, rozhodli založiť v severoizraelskom meste Cfat múzeum maďarsky hovoriacich Židov hlásiacich sa k maďarskej kultúre. Vďaka ich výzve zozbierali množstvo artefaktov a archívnych materiálov z celého sveta, ktoré prezentovali v múzeu otvorenom v roku 1990 v budove vedľa cfatskej radnice. Múzeum každoročne lákalo tisíce návštevníkov a stalo sa významným pre maďarských Židov na celom svete. Éva Lusztig sa narodila v Budapešti v roku 1930 v lekárskej rodine. V novembri 1944, keď jej rodičov odvliekli za vlády Šipových krížov, bola gymnazistkou, ani otca ani matku už nikdy nevidela. Spolu s bratom ju umiestnili do budapeštianskeho geta, kde žili v neludských podmienkach až do oslobodenia hlavného mesta. Po vojne vstúpila do sionistického mládežníckeho hnutia Dror-Habonim, kde sa zoznámila so svojim budúcim manželom, inštruktorom hnutia. Cez Taliansko emigrovali do Izraela, do krajiny dorazili v deň jej založenia, 14. mája 1948. Boli pri založení kibucu Bejt Haemek a potom sa usadili v Cfate, kde obaja až do dôchodku pracovali ako učители. V dôchodkovom veku pracovali na založení, rozvoji a prevádzke pamätného múzea maďarských Židov.“

Redaktori Spravodajcu viackrát navštívili túto jedinečnú inštitúciu, pred niekoľkými rokmi sa tu zúčastnili dlhšej konferencie, a pri príležitosti rekonštrukcie synagógy v Chudobinci venovali do zbierky múzea aj škridlu z tejto budovy. Na Chavinu láskavosť, na jej príbehy a na jej ochotu urobiť niečo pre maďarskú židovskú komunitu nikdy nezabudneme! V jej osobe sa lúčime aj s čitateľkou našich novín, jej rodine vyjadrujeme úprimnú sústrasť!

**vedenie Židovskej náboženskej obce v Komárne,
redakcia Spravodajcu**

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodajca, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

ŽNO v Komárne, Klub shalom a vydávanie Spravodajcu podporili: Lilla Balázs, Peter Boček (Košice), Mária Megó, Kornélia Müllerová (Matúškovo) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Skupina žiakov zo Základnej školy na Ulici Komenského strávila v Chudobinci celé dopoludnie – v rámci ich nového projektu hľadajú pod vedením učiteľa Jozefa Makovníka.

ŽNO v Komárne sa aj tomto roku zapojí do série podujatí Komárňanských dní. V nedeľu 28. apríla od 14. do 16. hodiny plánujeme v Chudobinci zorganizovať Deň otvorených dverí.

Riadne zasadnutie predsedníctva Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike sa bude konať dňa 10. apríla v Trenčíne.

Tento rok budú mať deti zo Slovenska možnosť navštíviť tábor v Szarvasi od 14. do 26. júla. Záujemcov prosíme, aby sa prihlásili na adrese kile@menhaz.sk. Boli by sme veľmi radi, keby po mnohoročnej prestávke mohol tento jedinečný tábor privítať opäť komárňanských účastníkov.

Samospráva mesta Balašské Ďarmony (Balassagyarmat) udelila pri príležitosti osláv 15. marca Nadácii Istvána Kertésza Cenu mesta Balašské Ďarmony. Cenu prevzal József Bauer. V mene komárňanskej náboženskej obce srdečne blahoželáme. Mazl Tov!

Spravodajca – mesačník ŽNO v Komárne, založený v roku 5756. (1996), **šéfredaktor:** Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci:** Magda Saláth, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava:** Richard Saláth, **jazyková korektúra:** Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač:** Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, **tel./fax:** 00421/35/7725-355. **Registračné číslo:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

SPRAVODAJCA

MAREC 2024 – ADAR I. – ADAR II. 5784.

MESAČNÍK ŽNO V KOMÁRNE

XXII. REG. ROČNÍK. 3. ČÍSLO, 334. ČÍSLO

MEGILA, HUDBA, TOMBOLA PURIM V KOMÁRNE

SPOMIENKA

„... navštívili Komárno v 90-tych rokoch minulého storočia, a v roku 2010 skupina zo ŽNO v Komárne v rámci cesty do Svätej zeme...”

2

LITERATÚRA

„Napriek tomu, že ocenenia ani jedného z nás neurobia lepším vo svojom odbore, sú dôležitou spätnou väzbou o tom, že naša práca...“

3

NOVÁ KNIHA

„Chatam Sofer patrí medzi najdôležitejšie autority tradičného judaizmu. Život a dielo tohto rabína dodnes tvorí...”

4

Beseda o holokauste

Bola tragédia Židov v Maďarsku naozaj nevyhnutná? Aké cesty viedli do táborov smrti? Ako mohol človek prežiť, ako sa mohol stať kolaborantom či odbojárom a kto sa zmenil z antimitu na záchrancu? Kto zodpovedá za udalosti v Maďarsku? Mohlo byť všetko inak? Čo dnes o vtedajších udalostiach vieme, a čo nie? Kolko maďarských obetí mal holokaust a je pravdou, že Osvienčim je najväčším maďarským cintorinom? Ovplyvňujú tie hrozné udalosti aj dnešok, a ako sa s nimi vyrovnávame? Pri príležitosti pamätného dňa maďarských obetí holokaustu, ktorý je mementom, budeme pri príležitosti osemdesiateho výročia vytvárania get diskutovať s dvoma významnými bádateľmi danej témy. Hostia: Heléna Huhák, historička, výskumná pracovníčka (Výskumné centrum humanitných vied) a András Szécsényi, historik, výskumný pracovník (Archív služieb štátnej bezpečnosti), šéfredaktor periodika Betekintő (Náhľad). Moderátor: Gergely Bődök, historik. Dátum: utorok **16. apríla 2024, o 18. hodine**. Miesto konania: **Rév - Dom maďarskej kultúry, Dôstojnícky pavilón, Komárno!**

Stal sa čestným občanom

Tibor Villányi, predseda Židovskej náboženskej obce v Győri, získal titul Čestný občan mesta Győr, ktoré mu udelilo Zastupiteľstvo samosprávy mesta Győr „za jeho hodnotnú prácu a zásluhy v oblasti zachovania a prevádzkovania cirkevných, náboženských zariadení a pamätných miest v Győri, ako aj za jeho príkladnú činnosť v pestovaní historických tradícií a duchovných hodnôt.“ – zdroj: www.akibic.hu.

V mene komárňanskej obce touto cestou srdečne blahoželáme. Mazl Tov!

Pesach - séderový večer

Židovská náboženská obec v Komárne aj v tomto roku zorganizuje tradičný séderový večer, ktorý sa bude konať v pondelok, dňa **22. apríla 2024** (prvý séderový večer) **o 18. hodine** v budove Chudobinca. Večerom bude sprevádzať Mihály Riszovannij. Kôšer večeru zabezpečíme z Budapešti.

